

ISSN 1451-7841

Svet rada

ČASOPIS ZA PITANJA BEZBEDNOSTI I ZDRAVLJA NA RADU,
MEDICINE RADA I ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE
ZA JUGOISTOČNU EVROPU

Vol. 15
Broj 2/2018

2/2018

Svet rada

NAUČNI ČASOPIS ZA PITANJA BEZBEDNOSTI I ZDRAVLJA NA RADU,
MEDICINE RADA I ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE ZA JUGOISTOČNU EVROPU

Svi radovi u Časopisu recenziraju se

Svet rada upisan je u Registar javnih glasila pri Agenciji za privredne registre.

Registarski broj: NV000310

Vol. 15 br. 2/2018 str. 75 – 256

Izdavač:

Eko centar, centar za socio-ekološka istraživanja i dokumentaciju

Glavni urednik:

Dejan Zagorac

Odgovorni urednik:

Jelena Bjegović

Grafička priprema:

Zorica Nenadović

Redakcijski kolegijum:

Prof. dr Aleksandar Milovanović, prof. dr Maja Nikolić (Niš), prof. dr Petar Bulat,
prof. dr Jovica Milovanović, dr sci. iur. Ana Opačić, prof. dr Jovica Jovanović (Niš),
prim. mr sci. med. Jagoda Crepulja (Novi Sad), prim. dr Maja Radanović (Novi Sad),
Maja Ilić, dipl. inž., prim. dr Dragoljub Filipović, Dušan Nenić, dipl. inž. ZNR,
Dragoslav Tomović, dipl. inž (Kragujevac), prof. dr Milanko Čabarkapa,
Marina Furtula, dipl. inž. ZNR, prof. dr Nurka Pranjić (Tuzla),
mr sci. ecc. Vladimir J, Perić, prof. dr Jovanka Bislimovska-Karadžinska (Skoplje),
prof. dr Karolina Lyubomirova (Sofija), prof. dr Jelica Kojović (Banja Luka),

Predsedništvo Eko centra:

Dejan Zagorac (predsednik), dr Slobodan Mrđa, prof. dr Vukašin Pavlović,
Jelena Bjegović

Adresa redakcije:

Eko centar, Rige od Fere 4, 11000 Beograd, Srbija
Tel: 011/2910-702; 064(060)/510-2552; 063/8223-783; 064/1385-171
E-mail: ekocentar@zaprokul.org.rs; jelena@zaprokul.org.rs
www.ekocentar.rs

Štampa:

Zlatni presek, Beograd

PITANJA IZUZEĆA MEDICINSKOG VEŠTAKA U SUDSKOM POSTUPKU*

Hajrija Mujović

REZIME

Izuzeće je pravni institut i procesna mera koja ima za svrhu da obezbedi objektivnost u postupanju procesnih subjekata, pa prema tome i sudskih veštaka. To je uslov za ostvarenje načela zakonitosti. Zakon o parničnom postupku govori o tome da veštak može da bude isključen ili izuzet iz istih razloga kao i sudija ili sudija – porotnik. Izuzeće u širem smislu ili izuzeće po Zakonu naziva se isključenjem. Kod izuzeća u užem smislu najčešće je u pitanju subjektivni kriterijum za izuzeće, odnosno relativni razlog izuzeća. Do izuzeća u tom slučaju dolazi na zahtev samog veštaka ili na traženje stranke, a ne po samom Zakonu. Razlozi za izuzeće ovde nisu taksativno nabrojani u Zakonu već su dati u obliku pravnog standarda. To može biti pozivanje na različite okolnosti koje dovode u sumnju nepristrasnost i ličnost veštaka, a u nekim pravnim sistemima proširuju se na stručnost veštaka i njegovu tzv. diskvalifikaciju. U tom smislu takođe se naglašava da svaki zahtev za izuzeće podleže oceni i da o njemu odlučuje sud.

Ključne reči: parnica, dokazni postupak, medicinsko veštačenje, objektivnost u radu, izuzeće

UVOD

Generalno posmatrano, nezavisnost i nepristrasnost sudskih postupaka, pa time i sudskih veštačenja,¹ predstavljaju neophodne procesne garancije, usled čijeg nedostatka sudski proces obično bude ocenjen kao nepravičan, a odluka u tom predmetu po pravilu bude oborena. Stoga je za svakog sudiju vrlo važno da poznaje sadržinu ovih pravnih načela, njihovih pojedinosti i da bude osposobljen da ih prepozna u svakodnevnoj praksi i da se strogo pridržava značenja koja ova načela nose. Premda postoje dva testa, ne može se ustanoviti čvrsta podela između subjektivne i objektivne nepristrasnosti.² Na primer, ako bi se merilo ponašanje sudije, ono može izazvati ne samo objektivnu sumnju u njegovu nepristrasnost iz perspektive spoljnog posmatrača (objektivni test) već se može odnositi i na pitanje njegovih ličnih stavova (subjektivni test).

*Napomena o radu: tema je obrađena s ciljem da istovremeno bude rezultat rada na projektu br. 179023 i rada na projektnoj temi ili projekta br. 41004, koje je podržalo Ministarstvo za prosvetu, nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije, a čiji je nosilac Centar za pravna istraživanja Instituta društvenih nauka u Beogradu.

Ističe se takođe da je princip inicijative veštaka u funkciji ostvarenja načela objektivnosti i nezavisnosti u radu.³ Veštak u svom stručnom delovanju treba da ima potpunu inicijativu u radu i to mu nalaže princip aktivnosti. Princip nezavisnosti u radu veštaka znači, konkretno, da niko, pa ni sam sud nije ovlašćen da upućuje veštaka šta će o određenoj činjenici zaključiti i kojim naučnim metodama doći do zaključka. Nepristranost u kontekstu veštačenja znači da veštak treba da bude apsolutno slobodan, bez prisustva bilo kakvog pritiska ili sugestije koja bi ga usmeravala ili navodila na određen nalaz i mišljenje.

U navedenom širem kontekstu procesnih načela konkretizuje se i pitanje razloga za izuzeće nekog od procesnih subjekata u sudskom postupku (sudija, sudija – porotnik, zapisničar, veštak). Organ koji vodi kognicioni postupak, po službenoj dužnosti ili na predlog stranaka, a u krivičnom ili prekršajnom postupku i na predlog branioca, odlučuje o tome da li, radi razjašnjenja određenih pravnorelevantnih činjenica o kojima organ nema potrebnih znanja, uopšte treba izvesti dokaz veštačenjem s jednim veštakom ili više njih odgovarajuće struke. Kao glavna pitanja postavljaju se izbor dokaza veštačenjem i izbor ličnosti veštaka.⁴

Kao subjekti u parničnom postupku pojavljuju se u prvom redu stranke (tužilac, tuženi, eventualno umešaci na strani stranaka), njihovi zakonski zastupnici, punomoćnici, sudsko osoblje (sudije, sudije – porotnici, zapisničari), ali i veštaci. Svi su oni u određenom međusobnom odnosu koji je uspostavljen i uređen pravilima postupka. Do saznanja o spornim činjenicama sud dolazi putem dokazivanja, koje se sastoji iz niza parničnih radnji procesnih subjekata u predlaganju, izboru, prikupljanju, ispitivanju i ocenjivanju dokaznih sredstava radi utvrđivanja istinitosti tvrdnji parničnih stranaka i pretpostavki suda o činjenicama koje su bitne za primenu prava.⁵ Ako se pogleda uloga suda, on treba da oceni nalaz i mišljenje veštaka, pre svega u sadržinskom pogledu, kako da ga shvati i proceni budući da iz načela *iure novit curia* proizlazi da sud prilikom odlučivanja o primeni pravnih normi ne može (ne sme) naložiti veštaku da daje odgovore na pravna pitanja.⁶ Sud vodi računa i o formalnoj strani, odnosno o uslovima, naročito kod izbora veštaka. Naime, sud nije vezan predlogom stranaka, zato što je veštak osoba koja upotpunjuje ili nadomešta znanje suda u stručnim pitanjima. Ipak, u praksi je bitno da se postigne saglasnost suda i parničnih stranaka o ličnosti veštaka (iako ona nije nužna) jer će u tom slučaju veštak, uz izbegavanje mogućeg izuzeća, moći bez opstrukcije stranaka da efikasno ispuni svoj zadatak.⁷

Osnovne teze u razmatranju pitanja izuzeća polaze od njegovog pojma i značaja, zatim razloga izuzeća po samom Zakonu, razloga izuzeća po oceni suda, pa do sprovođenja postupka za slučaj izuzeća i posledica po radnje koje je preduzeo onaj koji je izuzet.

PRAVNI OKVIR

Zakon o parničnom postupku sadrži nekoliko odredaba koje bliže uređuju slučajevne isključenja i izuzeća iz postupka, za koje termine se zakonodavac opredeljuje.⁸ Zakon propisuje najpre razloge koji se tiču sudije, a onda u posebnoj odredbi upućuje na njihovu shodnu primenu navodeći da veštak može da bude isključen ili izuzet iz istih razloga kao i sudija ili sudija – porotnik. Naime, sudija je dužan da se uzdrži od suđenja ako postoje razlozi koji dovode u sumnju njegovu nepristrasnost. Sudija ne može da vrši sudijsku dužnost (isključenje): 1) ako je sam stranka, zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke, ako je sa strankom u odnosu saovlašćenika, saobveznika ili regresnog obveznika ili ako je u istom predmetu saslušan kao svedok ili veštak; 2) ako je kao akcionar vlasnik više od 3% akcija u ukupnom kapitalu pravnog lica, član privrednog društva ili član zadruge ako je jedna od stranaka njegov poverilac ili dužnik; 3) ako mu je stranka ili zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke srodnik po krvi u pravoj liniji, a u pobočnoj liniji do četvrtog stepena ili mu je supružnik, odnosno vanbračni partner, srodnik po tazbini do drugog stepena, bez obzira da li je brak prestao ili nije; 4) ako je staratelj, usvojitelj ili usvojenik stranke, njenog zakonskog zastupnika ili punomoćnika ili ako između njega i stranke, njenog zakonskog zastupnika ili punomoćnika stranke postoji zajedničko domaćinstvo; 5) ako između sudije i stranke teče neka druga parnica; 6) ako je u istom predmetu učestvovao u postupku medijacije ili u zaključenju sudskog poravnanja koje se pobija u parnici, ili je doneo odluku koja se pobija, ili je zastupao stranku kao advokat; 7) ako je u stečajnom postupku kao stečajni sudija ili član stečajnog veća doneo odluku povodom koje je došlo do spora.⁹

Kad sazna da postoji neki od razloga za isključenje, sudija je dužan da prekine svaki rad na tom predmetu i da o razlozima za isključenje odmah obavesti stranke i predsednika suda, koji će da odluči o isključenju. Isto tako, ako sudija smatra da postoje razlozi za njegovo izuzeće, zastaće s postupkom i odmah će o tome da obavesti stranke i predsednika suda, koji će da odluči o izuzeću. U ovom slučaju (izuzeće), do donošenja rešenja predsednika suda sudija može da preduzima samo one radnje za koje postoji opasnost od odlaganja. Isključenje i izuzeće mogu da traže i stranke. Stranka je dužna da podnese zahtev čim sazna da postoji razlog za isključenje odnosno izuzeće, a najkasnije do zaključenja rasprave pred prvostepenim sudom, a ako nije bilo raspravljanja – do donošenja odluke. U zahtevu je dužan da navede zakonski razlog zbog koga traži isključenje ili izuzeće, okolnosti iz kojih proizlazi da je predlog blagovremeno podnet i činjenice na kojima se zasniva postojanje razloga za isključenje ili izuzeće.

Zahtev za isključenje sudije koji odlučuje po pravnom leku stranka može da podnese do donošenja odluke o pravnom leku, a zahtev za izuzeće u roku od 15 dana od dana prijema spisa u sud višeg stepena. Ako veće bude promenjeno, rok za podnošenje zahteva za izuzeće počinje iznova da teče od dana dostavljanja stranci te odluke suda. Neblagovremen, nepotpun i nedopušten zahtev za isključenje ili izuzeće predsednik veća pred kojim se vodi postupak odbacuje bez odlaganja i kad je stranka podnela predlog za njegovo isključenje, odnosno izuzeće.¹⁰

Nije dopušten zahtev za isključenje ili izuzeće: 1) ako se zahtevom uopšteno traži izuzeće svih sudija nekog suda ili svih sudija koji bi mogli da učestvuju u nekom postupku; 2) zahtev o kome je već odlučeno; 3) zahtev u kome nije obrazložen zakonski razlog zbog koga se izuzeće traži; 4) ako stranka zahteva isključenje odnosno izuzeće sudije koji ne postupa u tom predmetu; 5) ako stranka zahteva isključenje odnosno izuzeće predsednika suda, izuzev kada postupa u tom predmetu. Ako je zahtev podnet na ročištu, sudija će ga odbaciti i nastaviće ročište, a ako je podnet u podnesku, odlučuje najkasnije u roku od tri dana od dana prijema podneska. Protiv rešenja nije dozvoljena posebna žalba.

Predsednik suda odlučuje o zahtevu za isključenje i izuzeće sudije najkasnije u roku od tri dana od dana podnošenja zahteva, odnosno u roku od 15 dana ako se traži izuzeće predsednika suda i predsednika Vrhovnog kasacionog suda. Odluku o zahtevu za isključenje i izuzeće predsednika suda donosi predsednik neposredno višeg suda. O zahtevu za isključenje i izuzeće predsednika Vrhovnog kasacionog suda odlučuje sud na Opštoj sednici. Pre donošenja rešenja o izuzeću uzeće se izjava od sudije čije se izuzeće traži, a po potrebi izvršiće se i druge provere. Protiv rešenja o isključenju ili usvajanju zahteva za izuzeće nije dozvoljena žalba, a protiv rešenja kojim se zahtev za izuzeće odbija nije dozvoljena posebna žalba. Kad je podnet zahtev za njegovo isključenje ili izuzeće na ročištu, sudija će da dovrši započeto ročište. Do donošenja rešenja o zahtevu za isključenje ili izuzeće sudija će da preduzima samo one radnje za koje postoji opasnost od odlaganja.

Kad zahtev za isključenje bude usvojen, tada sud ukida sve radnje koje je preduzeo isključeni sudija. Kod slučaja usvajanja zahteva za izuzeće, sud ukida radnje koje su bile preduzete posle podnošenja zahteva, osim ako se stranke ne saglase da se preduzete radnje ne ukidaju.

Kaznene odredbe Zakona sankcionišu neka postupanja veštaka koja su većinom vezana za rokove. Međutim, ove odredbe ne uključuju radnje vezane za slučajeve izuzeća. Kada je u pitanju ličnost veštaka, sankcionišu se samo situacije u kojima on bez opravdanog razloga odbija da obavi veštačenje.¹¹ Tada sud može da kazni novčanom kaznom od 10.000 do

150.000 dinara veštaka – fizičko lice, a od 30.000 do 1.000.000 dinara pravno lice koje je ovlašćeno da obavlja veštačenje.

– Zakon o sudskim veštacima sadrži odredbe koje govore o uslovima za angažovanje ili isključenje ličnosti veštaka i koje uređuju status veštaka. Naime, veštak ne može obavljati veštačenja ako je protiv njega pokrenut krivični postupak za krivično delo koje ga čini nedostojnim za obavljanje poslova veštačenja, sve dok ovaj postupak traje.¹² O pokretanju krivičnog postupka protiv veštaka organ koji vodi postupak bez odlaganja obaveštava ministarstvo. Po pravnosnažnom okončanju krivičnog postupka, sud o njegovom ishodu obaveštava ministarstvo. U zakonskom tekstu o veštacima daju se i razlozi za razrešenje veštaka.¹³ Razrešenje može biti blisko isključenju veštaka, gde može postojati sticaj, te otuda treba i ove propise povezati onda kada dovode do istih posledica u pogledu otpočinjanja ili toka procesnih radnji.

– Propisi o izuzeću veštaka obuhvaćeni su i odredbama drugih srodnih zakona koji uređuju postupke i položaj različitih procesnih subjekata. Na prvom mestu i posebno detaljane i uputne za analizu jesu odredbe o veštaku u krivičnom postupku koje govore o shodnoj primeni odredaba o izuzeću sudija i sudija – porotnika, koje se primenjuju na javne tužioce i lica koja su na osnovu Zakona ovlašćena da javnog tužioca zamenjuju u postupku, zapisničare, prevodioce, tumače, kao i na veštake, ako zakonom nije drugačije određeno.¹⁴ Zakon koji uređuje upravne postupke revidiran je u delu koji se tiče dokazivanja i takođe predviđa, između ostalog, da lice koje ne može biti svedok ne može biti ni veštak, da se stranci pruža prilika za izjašnjenje o podobnosti veštaka, kao i da stranka može zahtevati izuzeće veštaka i ako sumnja u njegovu stručnost.¹⁵ Ovo zakonsko rešenje je specifično po tome što uvodi izuzeće i iz razloga stručnosti odnosno nestručnosti.

Sve procesne situacije uputno je uporediti i sa inostranom sudskom praksom i propisima koji tamo postoje u pogledu procesnih pravila koja važe za sve, pa i za veštake. Takva su, na primer, pravila o isključenju iz sudnice, o tzv. sekvestraciji i o diskvalifikaciji veštaka u anglosaksonskoj sudskoj praksi, što je drugačije ali srodno izuzeću o kome je ovde reč. Sveukupno, uporednopravna rešenja imaju za cilj da se u praksi podigne kvalitet veštačenja jačanjem ekspertskih znanja i usvajanjem smernica za postupanje veštaka tokom pravnog postupka.¹⁶ Reč je o tome da se kvalifikativi nalaza i mišljenja cene u kontekstu izuzimanja iz postupka jer ne ispunjavaju svoju svrhu. Odmah se može uočiti razlika koja postoji ako se posmatra pravo Srbije, gde se sud ne upušta činjenično u tačnost (stručnost) veštačenja polazeći od pretpostavke da o tome nema stručna saznanja, izuzev što može da formalno-logički prigovori veštačenju.

Naime, Zakon predviđa da ukoliko veštak dostavi nejasan, nepotpun ili protivrečan samome sebi nalaz i mišljenje, sud će da naloži veštaku da dopuni ili ispravi nalaz i mišljenje i odrediće rok za otklanjanje nedostataka odnosno pozvaće veštaka da se izjasni na ročištu. Isto tako, ako se na ročištu ne usaglase nalaz i stručna mišljenja veštaka, odnosno ako sud smatra da bitne činjenice nisu dovoljno raspravljene, sud će da odredi novo veštačenje koje će da poveri drugom veštaku i o tome će da obavesti stranke. Kad je određeno više veštaka koji se u nalazu i mišljenju ne slažu, a nedostaci ne mogu da se otklone, sud će takođe odrediti novo veštačenje.¹⁷

IZUZEĆE U UŽEM I ŠIREM SMISLU

Pojam izuzeća ima za svrhu da obezbedi objektivnost u postupanju, što predstavlja jedan od uslova za ostvarenje načela zakonitosti.¹⁸ Izuzeće predstavlja način da se odstrani iz učešća u postupku najčešće sudija ili drugo lice koje vrši sudijsku funkciju u slučajevima kada postoje okolnosti koje izazivaju sumnju u pogledu njegove objektivnosti i nepristrasnosti u konkretnom predmetu. U građanskom sudskom postupku razloge za izuzeće Zakon svrstava u dve grupe. Prvu sačinjavaju tačno navedene okolnosti usled kojih dolazi do izuzimanja po sili zakona (isključenje). Tako, do njega dolazi ako je onaj ko se izuzima i sam stranka u postupku (npr. kod sudija po pravilu *nemo iudex in sua causa*), ako je sa strankom u odnosu saovlašćenika, saobveznika ili regresnog obveznika; ako je zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke ili ako je u istom predmetu već saslušan i dr. Kad postoji neki od ovih razloga, Zakon pretpostavlja sumnju u objektivnost (*iudex inhabilis*). Stranke ne mogu svojom voljom otkloniti primenu odredbe koja veštaka u takvom slučaju isključuje iz njegove funkcije. Drugu grupu razloga izuzeća Zakon obuhvata izrazom „druge okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristrasnost“ (izuzeće u užem smislu – *iudex suspectus*). Ovom širokom formulom obuhvaćeni su, na primer, prijateljstvo ili neprijateljstvo sa strankom, odnos starešinstva u struci i dr. Takve okolnosti mogu biti raznovrsne pa se zato i ne preciziraju u Zakonu. Razlozi za izuzeće nisu taksativno nabrojani u Zakonu već je u obliku generalne klauzule (pravnog standarda) zakonodavac predvideo da postoji razlog za izuzeće uvek kad postoji kakva okolnost koja dovodi u sumnju nepristrasnost određenog procesnog subjekta, ovde veštaka. Razlozi za izuzeće mogu da budu različite okolnosti, npr. dalji stepen srodstva, kumstvo, prijateljstvo, neprijateljstvo, vernik stranke, davanje mišljenja o rešavanju spora ili iznet stav o ishodu parnice itd.

Veštak koji sazna da postoji razlog za njegovo isključenje odmah je dužan da odbije zadatak ili da njegovo izvođenje obustavi. Na postojanje

ove vrste razloga sud je dužan da pazi tokom celog postupka. Kada je reč o isključenju, njega može da traži i stranka. Po takvom traženju postupaju se kao i kad stranka zahteva izuzeće iz razloga koji podleže sudijskoj oceni. Izuzeće iz razloga koji se pojedinačno cene pokreće se na zahtev, i to do kraja rasprave, a može i u pravnom leku. Postavlja se pitanje kakvo dejstvo imaju radnje učesnika u postupku koji je trebalo po sili zakona ili po oceni suda da bude izuzet, a ipak ih je preduzeo. Za sudiju važi da te radnje nemaju dejstvo i moraju se ponoviti. Bez dejstva su i radnje preduzete pre nego što je stranka postavila zahtev za izuzeće.

U pravnoj literaturi i komentarima zakonskih tekstova takođe se govori o isključenju kao o izuzeću u širem smislu, odnosno o izuzeću po sili zakona.¹⁹ Ovde je to razgraničeno i tačno se navode razlozi za isključenje i za izuzeće.²⁰

Sud se po Zakonu odlučuje da izvede dokaz veštačenjem ukoliko je radi utvrđivanja ili razjašnjenja neke činjenice u sporu potrebno stručno znanje kojim ne raspolaže.²¹ Stranka koja predlaže izvođenje dokaza veštačenjem može da predloži i određeno lice za veštaka. Po pravilu, veštačenje obavlja jedan veštak, s tim da sud može da odredi dva veštaka ili više njih kad oceni da je veštačenje složeno. Veštaci se određuju iz registra sudskih veštaka za određenu oblast veštačenja. Lice koje sud odredi dužno je da pre veštačenja dâ izjavu da će nalaz i mišljenje dati po pravilima struke i svom najboljem znanju, objektivno i nepristrasno. Sud će veštaka, na njegov zahtev, osloboditi dužnosti veštačenja iz razloga iz kojih svedok može da uskrati svedočenje ili odgovor na pojedino pitanje. Sud može veštaka, na njegov zahtev, da oslobodi dužnosti veštačenja i iz drugih opravdanih razloga. Oslobođenje od dužnosti veštačenja može da traži i ovlašćeno lice organa ili organizacije u kojoj je veštak zaposlen.²²

Veštak može da bude isključen ili izuzet iz istih razloga kao i sudija ili sudija – porotnik, s tim što za veštaka može da se odredi lice koje je ranije bilo saslušano kao svedok. Stranka je dužna da podnese zahtev za izuzeće veštaka kad sazna da postoji razlog za izuzeće, a najkasnije pre početka izvođenja dokaza veštačenjem. U zahtevu za izuzeće veštaka stranka je dužna da navede okolnosti na kojima zasniva svoj zahtev za izuzeće. O zahtevu za isključenje i izuzeće veštaka odlučuje sud. Zamoljeni sud odlučuje o izuzeću ako sprovodi izvođenje dokaza veštačenjem. Protiv rešenja kojim se usvaja zahtev za izuzeće veštaka nije dozvoljena žalba, a protiv rešenja kojim se zahtev odbija nije dozvoljena posebna žalba. Ako je stranka saznala za razlog za isključenje ili izuzeće veštaka posle izvršenog veštačenja i prigovara veštačenju iz tog razloga, sud će da postupi kao da je zahtev za isključenje ili izuzeće podnet pre izvršenog veštačenja.²³

U samom rešenju kojim se određuje veštačenje sadržano je upozorenje veštaku od strane suda da nalaz i mišljenje treba da izradi u skladu s pravilima struke objektivno i nepristrasno.

Imajući u vidu da veštak pruža sudu svoje stručno znanje, za razliku od svedoka on može biti zamenjiv. Sud će veštaka na njegov zahtev da oslobodi dužnosti veštačenja iz razloga iz kojih svedok može da uskratiti svedočenje ili odgovor na pojedino pitanje. Sud može veštaka na njegov zahtev i da oslobodi dužnosti veštačenja iz drugih opravdanih razloga. Oslobođenje od dužnosti veštačenja može da traži i ovlašćeno lice organa ili organizacije u kojoj je veštak zaposlen. Zakonom je predviđeno da je stranka dužna da podnese zahtev za izuzeće veštaka kad sazna da postoji razlog za izuzeće, a najkasnije pre početka izvođenja dokaza veštačenjem. U zahtevu za izuzeće veštaka stranka je dužna da navede okolnosti na kojima zasniva svoj zahtev za izuzeće. O zahtevu za isključenje i izuzeće veštaka sud donosi odluku kojom konstatuje ili procenjuje razlog izuzeća. Zamoljeni sud odlučuje o izuzeću ako sprovodi izvođenje dokaza veštačenjem. Na rešenje kojim se usvaja zahtev za izuzeće veštaka nije dozvoljena žalba, a ni na rešenje kojim se zahtev odbija. Ako je stranka saznala za razlog za izuzeće ili isključenje veštaka posle izvršenog veštačenja i iz tog razloga prigovara veštačenju, sud će da postupi kao da je zahtev za isključenje ili izuzeće podnet pre izvršenog veštačenja.²⁴ Posledica ovakve zakonske odredbe je da se u toj situaciji nalaz i mišljenje sudskog veštaka neće ceniti u parnici kao dokaz. O troškovima nastalim u vezi sa izvršenim veštačenjem odlučivaće se u svakoj konkretnoj situaciji na odgovarajući način s obzirom na utvrđene razloge za isključenje odnosno izuzeće, shodno primeni odredbe koja predviđa da je sudija dužan da se uzdrži od suđenja ako postoje razlozi koji dovode u sumnju njegovu nepristrasnost. Veštak je takođe dužan da se uzdrži od veštačenja kad postoje razlozi koji dovode u sumnju njegovu nepristrasnost.

Inicijativu za izuzeće mogu imati sudija ili stranka. Na razloge za isključenje, kao što je naglašeno, sud je dužan da pazi tokom celog postupka, a na razloge za izuzeće do završetka glavne rasprave.²⁵ Zahtev za izuzeće može se istaći po saznanju razloga, a najkasnije do završetka raspravljanja pred prvostepenim sudom. Ako nije bilo raspravljanja, zahtev se može podneti do donošenja odluke. Kada je reč o izuzeću u užem smislu, rešenje o tome da li ima mesta izuzeću donosi predsednik veća. Pre donošenja rešenja onaj čije se izuzeće traži izjašnjava se o zahtevu. Ako je potrebno, mogu se sprovesti provere razloga. Odluka da li je odnos na koji se podnosilac predstavke žalio po prirodi i stepenu takav da ukazuje na postojanje pristrasnosti treba da se donese u svakom konkretnom slučaju jer razlozi nekad mogu biti nedovoljno jasni. Na primer, pu-

pripada i jedna od strana u postupku, kao što su politička partija ili verovisповest, prema objektivnom merilu nije dovoljna da održi legitimnost sumnje. Potreban je dovoljan stepen individualizacije i uzročne veze koje navode na pristrasnost. Isto tako, lekar može da izda lekarsko uverenje bliskom članu porodice, ali se ne može uzeti kao veštak u postupku u kome je neko od njegovih bližnjih okrivljeni ili oštećeni.²⁶ Određivanje drugog veštaka na mesto izuzetog predstavlja akt sudske uprave, a ne parničnu radnju, zbog čega protiv rešenja donetog o zahtevu nije dopuštena žalba.²⁷ U pogledu posledica izuzeća, važi pravilo da radnje preduzete bilo pre ili posle nemaju pravna dejstva i treba ih ponoviti.²⁸ To izuzetno ne važi za radnje kod kojih postoji opasnost od odlaganja.²⁹

SUDSKA PRAKSA

Praksa parničnih sudova u Srbiji i standardi proistekli iz uporedne i evropske prakse ukazuju da razlozi za neučestvovanje veštaka u postupku, osim tačno označenih zakonskih razloga koji se odnose na isključenje, mogu da se sastoje i u njegovom subjektivnom odnosu prema ostalim učesnicima u postupku, ili ostalih učesnika prema njemu, ili u mišljenju javnosti da će biti nepristrasan, usled čega treba da se izuzme. U postupku sprovođenja dokaza veštačenjem stranke mogu stavljati prigovore, kako u pogledu izbora osobe veštaka, njegove stručnosti, na sam postupak veštacenja, kao i na konkretan sadržaj nalaz i mišljenje veštaka, naročito ako su nalaz i mišljenje nejasni, nepotpuni, neobjektivni ili protivurečni. Prema oceni analitičara iz prakse mišljenja su da retko koriste sve raspoložive zakonske mogućnosti, kao i da veštaci medicinske struke nedovoljno koriste datu širinu svog polja delovanja. Veštačenje je u službi suda i stranaka budući da je načelom dispozicije, strankama poverena strategija puta ka materijalnoj istini, pri čemu odgovornost za donošenje pravične odluke i dalje ostaje na sudu.³⁰ Takođe se navodi da se pod izuzećem često podvode neadekvatne formulacije i zloupotrebljavaju procesna prava u cilju odugovlačenja postupka.³¹

Sledeće odluke u postupcima pred sudovima u Srbiji govore o stanju sudske prakse po pitanju izuzeća:

1) Pred sudom se postavilo se pitanje da li može da se koristi kao dokaz nalaz i mišljenje sudskog veštaka, koji je rešenjem ministra pravde razrešen dužnosti sudskog veštaka, ako su nalaz i mišljenje dati pre razrešenja, kao i da li sudski veštak koji je svoj nalaz i mišljenje dao pre pravnosnažnosti rešenja o razrešenju može o nalazu da bude ispitan nakon donošenja pravnosnažnog rešenja o razrešenju? Vrhovni kasacioni sud Srbije zauzeo je stav, imajući u vidu odgovarajuće odredbe procesnog zakona, da se nalaz i mišljenje sudskog veštaka koji su podneti pre

pravnosnažnosti rešenja o razrešenju mogu da se u postupku koristite kao dokaz i veštak se u postupku može ispitati na glavnom pretresu ukoliko razrešenje veštaka od dužnosti sudskog veštaka nije iz razloga u vezi sa konkretnim predmetom.³²

2) U jednom od predmeta sporan je bio izbor ličnosti veštaka.³³ Naime, učinjena je bitna povreda odredaba parničnog postupka jer je odluka suda zasnovana na nalazu veštaka prof. S. A. koji je morao biti izuzet. Naime, on je direktor vaskularne hirurgije K.C. gde je tužilja lečena pa u smislu odredbe člana 253. u vezi sa članom 66. ZPP on nije mogao biti veštak. Ovo posebno što je lično učestvovao u lečenju tužilje od momenta kada je došla u klinički centar na Kliniku za imunologiju i nefrologiju jer je kao vaskularni hirurg i upravnik Klinike za vaskularnu hirurgiju bio nadležan da u dogovoru sa nefrologom odredi optimalno vreme za amputacionu hirurgiju na udovima tužilje. Time je učinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz člana 361. stav 1. u vezi sa članom 253. i 66. ZPP. Lekar koji je lečio pacijenta ili bio direktor medicinske ustanove u kojoj je pacijent lečen, ne može biti veštak u parnici po tužbi za naknadu štete, protiv druge medicinske ustanove u kojoj je isti pacijent lečen, ako je potrebno utvrđivati uzročno-posledičnu vezu između preduzetih mera lečenja u obe medicinske ustanove i nastale štete. Sud je odbio predlog tuženog za novo veštačenje, iako je ono u ovoj situaciji moralo biti izvedeno preko stručnog tima ili treće neutralne medicinske ustanove zbog čega je neophodno da nižestepeni sudovi u ponovnom postupku otklone učinjenu bitnu povredu parničnog postupka i na nesumnjiv način utvrde sve pravno relevantne činjenice potrebne za pravilnu primenu materijalnog prava, tj. za izvođenje zaključka o odgovornosti ili neodgovornosti tuženog.

3) Predmet sudskog odlučivanja u jednom slučaju odnosio se na sastav tima veštaka za utvrđivanje zdravstvenog stanja, stepena zrelosti i drugih svojstava ličnosti mlađeg punoletnog lica.³⁴ Tačnije, kada je za utvrđivanje zdravstvenog stanja maloletnika, odnosno mlađeg punoletnog lica, stepena zrelosti i drugih svojstava ličnosti potrebno je da ga pregledaju veštaci za taj pregled odrediće se lekari, pedagozi ili psiholozi. U obrazloženju je istaknuto da je prvostepeni sud u pogledu utvrđivanja statusa mlađeg punoletnog lica za optuženog Ž.V. i pored zahteva njegovog branioca za „ispitivanje ličnosti okrivljenog radi utvrđivanja mogućnosti izricanja vaspitne mere mlađem punoletnom licu“ da se primeni odredba ZM-a,³⁵ te na osnovu toga izvrši prethodno ispitivanje ličnosti i donese odgovarajuće rešenje o tome, te da se na osnovu naredbe predsednika veća – sudije od 22.05.2013. godine da se odredi stepen zrelosti, psihološki profil ličnosti, porodične situacije i druga svojstva ličnosti optuženog

Ž.V, a u kojoj naredbi se traži da to učini tim sastavljen od psihologa, pedagoga i socijalnog radnika. To znači da je prvostepeni sud realizaciju naredbe tražio od tima stručnjaka koji uobičajno postupaju prema maloletnicima, a od kojih je jedan voditelj slučaja. Pri tome, a što je bitno, prvostepeni sud je propustio da u konkretnom krivičnoppravnom predmetu uvaži i stav 4 istog člana koji glasi: kada je za utvrđivanje zdravstvenog stanja maloletnika, stepena zrelosti i drugih svojstava ličnosti potrebno da maloletnika pregledaju veštaci, za ovaj pregled odrediće se lekari, pedagozi ili psiholozi, te da se ovakva ispitivanja mogu izvršiti u zdravstvenoj ili drugoj ustanovi. Prema odredbama važećeg zakona prvostepeni sud je bio dužan da stručni tim sačini od stručnjaka navedenih profesija, a ne da svojom naredbom odredi umesto lekara, da u timu bude socijalni radnik, što je dovelo do toga da je prvostepenom od strane Centra za socijalni rad I. dostavljen sintetizovani nalaz i mišljenje socijalnog radnika, pedagoga i psihologa, koji se u svom mišljenju i ne izjašnjavaju o onome što je sud naredio. Umesto toga, stručna lica iz Centra za socijalni rad I., kao da se radi o uobičajnom mišljenju za maloletnika koji je osumnjičen da je učinio krivično delo: opisuju njegovo porodično okruženje, razvoj i obrazovanje, uz utisak da je njegova motivacija za izvršenje dela u osnovi „nezreli, iracionalni akt“, te iznošenje mišljenja da bi ponovno izricanje mere pojačanog nadzora od strane organa starateljstva i mere uključivanja bez naknade u rad humanitarnih organizacija, ili poslove socijalnog ili lokalnog karaktera „bilo u dovoljnoj meri vaspitno delotvorno, i u funkciji podržavanja pozitivnog procesa maturacije i emancipacije imenovanog u odnosu na primarnu porodicu.

4) U postupku se određuju veštaci i to može takođe biti predmet odlučivanja.³⁶ Naime, veštaci se određuju prvenstveno iz reda stalnih sudskih veštaka za određenu vrstu veštačenja, pri čemu sud nije u obavezi da veštaka odredi isključivo sa liste stalnih sudskih veštaka, ali svakako to lice mora imati potrebno stručno znanje i sposobnost za izradu nalaza i davanje mišljenja, te ispunjavati uslove predviđene odredbom Zakona o uslovima za obavljanje poslova veštačenja. U obrazloženju ovakve odluke istaknuto je da je prvostepeni sud iznose između pripadajuće i zarade koja je tužiocima isplaćena za sporni period, a koji iznosi su tužiocima i dosuđeni prvostepenom presudom, utvrdio na osnovu nalaza o veštačenju veštaka ekonomsko-finansijske struke M.D, koji je i saslušan na ročištu održanom dana 05.02.2007. godine, na kome je punomoćnik prvotužene izjavio da prigovara nalazu veštaka iz razloga opreznosti, te se ne mogu prihvatiti žalbeni navodi prvotužene u kojima se polemise o nalazu o veštačenju, a iz razloga što prvotužena na nalaz i izjašnjenje veštaka nije dala konkretne, već paušalne primedbe. Što se tiče žalbenih navoda

koji se tiču ličnosti veštaka, odnosno da M.D. nije na spisku sudskih veštaka, ovaj sud navodi da je odredbom čl. 251 st. 2 ZPP predviđeno da se veštaci određuju prvenstveno iz reda stalnih sudskih veštaka za određenu vrstu veštačenja, pri čemu sud nije u obavezi da veštaka odredi isključivo sa liste stalnih sudskih veštaka, ali svakako to lice mora imati potrebno stručno znanje i sposobnost za izradu nalaza i davanje mišljenja (što je i konkretan slučaj, s obzirom da je M.D. dipl. ekonomista i ima stručno znanje), a kako je napred navedeno, sama prvotužena po dostavljanju nalaza o veštačenju nije imala konkretnih primedaba na isti, niti je prvotužena, iako se protivila veštačenju od strane M.D, dostavila ili predložila dokaz na okolnosti da isti ne zadovoljava uslove predviđene odredbom člana 19 Zakona o uslovima za obavljanje poslova veštačenja. Osim toga, prvotužena nije nakon izrade navedenog nalaza o veštačenju predložila neko drugo lice koje bi vršilo veštačenje na sporne okolnosti (na šta je prvotužena imala pravo, saglasno odredbi čl. 250 st. 1 ZPP), a predlog u žalbi o novom veštačenju ovaj sud ne prihvata kao novum, saglasno odredbi čl. 359 st. 1 ZPP.

5) Nekada je u postupku sporna uža kvalifikacija, odnosno specijalizacija veštaka prilikom njegovog određivanja.³⁷ Naime, zauzet stav suda je da veštaka medicinske struke treba odrediti iz oblasti specijalizacije koja je primerena vrsti povrede oštećenog. Odredba člana 249 ZPP propisuje da sud izvodi dokaz veštačenjem kada je radi utvrđivanja neke činjenice potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže. U tom smislu sud je pravilno odredio veštačenje kako bi utvrdio vrstu i težinu povreda koje je u štetnom događaju pretrpeo tužilac, odnosno intenzitet i dužinu trajanja pretrpljenog bola i straha, kao i eventualno umanjeње opšte životne aktivnosti. Sudskomedicinski veštak (sudski veštak za medicinu, lekar veštak, medicinski veštak) može biti svaki lekar, uključujući lekare opšte medicine i specijaliste različitih medicinskih grana, među kojima su i specijalisti sudske medicine. Svaki lekar, bez obzira na specijalnost, može biti od strane organa koji vodi postupak određen da obavi medicinsko veštačenje. Međutim na sudu je da u skladu sa vrstom povreda koje su predmet veštačenja, izvrši dobar izbor veštaka. Specijalisti raznih medicinskih grana (hirurzi, ginekolozi, pedijatri i dr.) mogu da budu sudskomedicinski veštaci, ali isključivo za pitanja iz svojih specijalističkih grana. Polazeći od činjenica koje je prvostepeni sud utvrdio, da je kod tužioca došlo do nagnječenja levog uha sa traumatskim prsnućem bubne opne, imajući u vidu prirodu, lokalizaciju i tipizaciju povrede, kao i da je zbog toga kod tužioca došlo do umanjeња opšte životne aktivnosti od 3%, veštačenje je za ovu vrstu povrede u konkretnom slučaju trebalo biti obavljeno od strane lekara specijaliste koji raspolaže stručnim znanjem za veštačenje navedenih povreda tj. otorinolaringologa, a ne putem veš-

taka sudske medicine za citologiju i patologiju koji je u postupku veštačio. Isto tako strah i duševne bolove koje tužilac trpi zbog umanjena opšte životne aktivnosti je u postupku morao biti veštačen od strane veštaka koji je po užoj specijalnosti psihijatar, budući da specijalista sudske medicine ne raspolaže stručnim znanjem da veštači strah i duševne bolove.

6) Sud se u svojoj odluci može izjasniti i u pogledu razloga za izuzeće veštaka.³⁸ U situaciji kada ne postoji bilo kakav obligacioni ili kakav drugi odnos uspostavljen između sudskog veštaka i tuženog, ne postoje okolnosti koje dovode u sumnju nepristrasnost veštaka. Odluka je obrazložena time da sud nije utvrdio da postoje okolnosti koje bi ukazivale na nepristrasnost i nestručnost sudskog veštaka. Pre svega, reč je o sudskom veštaku koji se nalazi na listi stalnih sudskih veštaka, i koji je shodno Zakonu o parničnom postupku dužan da nalaz i mišljenje izradi po pravilima struke i svom najboljem znanju, objektivno i nepristrasno. Sa druge strane, Zakonom o sudskim veštacima jasno su propisani uslovi za obavljanje poslova veštačenja, postupak imenovanja, kao i prava i obaveze sudskih veštaka, što ukazuje da je sudski veštak koji se nalazi na listi stalnih sudskih veštaka dužan da nalaz i mišljenje izradi objektivno i stručno, te da u situaciji kada nema konkretnih okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristrasnost i stručnost, nema razloga da se isti izuzme iz parnice. Zadatak veštaka je u konkretnoj situaciji bio jasno i nedvosmisleno određen od strane suda, te je sud ovlašćen da se sud i starao da veštak veštačenje obavi i svoj nalaz izradi u skladu sa datim nalogom, a nalaz veštaka će svakako biti predmet ocene prilikom donošenja konačne odluke u ovoj pravnoj stvari. U konkretnom slučaju ne postoji bilo kakav obligacioni ili kakav drugi sličan odnos uspostavljen između sudskog veštaka i tuženog, koji bi ukazivao na postojanje okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristrasnost. Činjenica da je veštak izrađivao glavni projekat električnih instalacija, na osnovu prethodnogpropisivanja tehničkih uslova od strane tuženog privrednog društva ne ukazuje da postoji bilo kakav interes sudskog veštaka koji bi dovodio u pitanje njegovu nepristrasnost, s obzirom da sudskog veštaka kao glavnog projektanta u takvim i sličnim poslovima ne angažuje tuženi, već treće pravno ili fizičko lice u čiju korist se projekat električnih instalacija izrađuje. Kako tužilac u svom zahtevu za izuzeće veštaka nije naveo razloge koji bi bili osnov za njegovo izuzeće, u smislu člana 266. stav 3. a u vezi sa članom 67. Zakona o parničnom postupku, odnosno kako ne postoje okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristrasnost i stručnost, to je sud odbio zahtev tužioca.

7) U predmetu koji je došao pred Vrhovni kasacioni sud odlučivalo se o zahtevu za preispitivanje presude Upravnog suda, a u okviru toga o od-

bijanju zahteva da se izvrši upis sudskog veštaka u spisak stalnih sudskih veštaka o čemu je vođen upravni spor.³⁹ Ipak, u krajnjoj sudskoj instanci sud nije prihvatio žalbu tužilje R.M. iz B., podnetu protiv zaključka Ministarstva pravde Republike Srbije, i to je obrazložio time da nema osnova za imenovanje sudskog veštaka. Prema obrazloženju pobijane presude, tuženi organ je odlučio pravilno kada je odbacio zahtev tužilje za imenovanje za sudskog veštaka za ekonomsko finansijsku oblast. Ovo iz razloga što je tužilja podnetom dokumentacijom dokazala da ispunjava uslov u pogledu potrebnog radnog iskustva, ali nije priložila ni jedan dokaz predviđen članom 7. Zakona o sudskim veštacima na osnovu koga bi se utvrdilo da poseduje stručno znanje i praktična iskustva u oblasti veštačenja za koju je podnela zahtev, niti je to učinila po pozivu tuženog da ukloni formalne nedostatke zahteva u ostavljenom roku. Ocenjujući zakonitost pobijane presude Vrhovni kasacioni sud nalazi da je ta presuda doneta bez povreda pravila postupka i uz pravilnu primenu odredaba Zakona o opštem upravnom postupku, kao i materijalnog prava na utvrđeno činjenično stanje sadržano u osporenom zaključku i spisima predmeta. Pobijanom presudom ocenjena su pitanja i okolnosti koje su mogle biti od uticaja na zakonitost osporenog zaključka i za tu ocenu su dati dovoljni i jasni razlozi, koje u svemu prihvata i ovaj sud. Vrhovni kasacioni sud je cenio navode zahteva, kojima se ukazuje da iz rešenja i odluka koje je tužilja priložila uz zahtev za imenovanje za sudskog veštaka ne proizilazi samo potvrda o radnom iskustvu već i ispunjenost uslova u pogledu stručnog znanja, pa nalazi da ovi navodi nisu osnovani. Naime, zakonom je propisano da kandidat za veštaka stručna znanja i praktična iskustva za određenu oblast veštačenja dokazuje objavljenim stručnim ili naučnim radovima, potvrdom o učešću na savetovanju u organizaciji stručnih udruženja kao i mišljenjima ili preporukama sudova ili drugih državnih organa stručnih udruženja, naučnih ili drugih institucija ili pravnih lica u kojima je kandidat za veštaka radio, odnosno za koje je obavljao stručne poslove. Iz navedenih zakonskih odredbi proizilazi da je zakonodavac izričito i jasno propisao kojim dokazima kandidat za veštaka dokazuje ispunjenost uslova u pogledu stručnog znanja i praktičnog iskustva, te se i po nalaženju Vrhovnog kasacionog suda, ispunjenost ovih uslova ne može posredno utvrđivati iz drugih dokazao, na koje se pogrešno ukazuje u podnetom zahtevu. Kako iz dostavljenih spisa proizilazi da nije priložen nijedan dokaz o ispunjenosti uslova u pogledu stručnog znanja i praktičnog iskustva, pobijanim zaključkom nije povređen zakon na štetu tužilje. Nisu povređena ni pravila postupka time što sud nije održao javnu raspravu, budući da je saglasno odredbi o vođenju upravnog spora propisano da sud rešava bez održavanja usmene rasprave samo ako je predmet spora takav da očigledno ne iziskuje neposredno saslušanje

stranaka i posebno utvrđivanje činjeničnog stanja ili ako stranke na to izričito pristanu.

8) U jednom od radnih sporova obavljeno je veštačenje na okolnost nastalih štetnih posledica povrede.⁴⁰ Međutim, predmet je vraćen na ponovno suđenje jer se prvostepeni sud nije izjasnio o tome da li je veštak koji je vršio veštačenje u ovoj parničnoj stvari istovremeno i lekar tužilje. Naime, u spisima ove parnične stvari postoji nalaz i mišljenje veštaka primarijusa doktora medicine L.M.J, neuropsihijatra sudskomedicinskog veštaka za oblast psihijatrije i psihoterapije, a u uvodu toga nalaza se citira izveštaj specijaliste neuropsihijatra primarijusa doktora L.M.J. od 01.08.2012 broj 3196 od 15.08.2012. godine i broj 3417. Imajući u vidu tu okolnost posebno treba voditi računa da li je reč o istom veštaku te da li je, s obzirom da je on lekar tužilje on podoban da vrši veštačenje u ovoj parničnoj stvari.

9) Zabeležena je i odluka kojom se odbija žalba protiv presude Vrhovnog suda Srbije.⁴¹ Podnosilac u ustavnoj žalbi navodi da su u ponovljenom krivičnom postupku koji je vođen protiv njega pred Okružnim sudom povređena njegova ljudska prava zajemčena odredbama čl. 3, 21, 32. i 36. Ustava Republike Srbije" na taj način što veće, niti predsednik veća nikada nisu odlučili o njegovom zahtevu za izuzeće sudskog veštaka. Odbrana je tražila izuzeće veštaka B. „jer postoje okolnosti da veštak nije dorastao niti ima znanja za učešće u tom postupku". Ipak, propusti suda na koje se ukazuje, da prvostepeni sud nije odlučio o traženom izuzeću veštaka, u žalbi nisu navedeni. Vrhovni sud Srbije je u obrazloženju ove presude naveo da je utvrdio da je Okružni sud na glavnom pretresu rešenje na zapisnik, kojim je odbio predlog odbrane za izuzeće veštaka D.B, da su na tom glavnom pretresu okrivljeni i njegov branilac upoznati sa ovim rešenjem i da nakon ovog odlučivanja o predlogu za izuzeće pomenutog veštaka okrivljeni i njegov branilac nisu ni na glavnom pretresu, niti u svojim podnescima izričito ponovili zahtev za ovim izuzećem. Imajući to u vidu, Ustavni sud je ocenio da navodi podnosioca žalbe o tome da sudovi nikad nisu odlučili o njegovom zahtevu za izuzeće sudskog veštaka, čime mu je povređeno Ustavom zajemčeno pravo na pravično suđenje, nisu osnovani, jer ne odgovaraju utvrđenim činjenicama. To je bilo dovoljno obrazloženje da je žalba odbijena.

ZAKLJUČAK

Uloga dokaza veštačenjem u sudskom postupku najčešće je od odlučujućeg značaja za rešenje spora budući da se s razvojem nauke i praktičnih znanja takve mogućnosti šire, a i sama dokazna vrednost raste. U odnosu procesnih učesnika i njihovih procesnih ovlašćenja i

odgovornosti, sudskomedicinska veštačenja pokazuju se kao veoma složen deo postupka u kome je potrebna puna saradnja svih učesnika kako bi se otkrila materijalna istina i donela pravična sudska odluka. Time se podvlači relevantnost ekspertize u prilog podizanja znanja ne samo suda koji odlučuje u meritumu, već i stranaka u realizaciji njihovih zahteva i načela dispozicije stranaka.

U sagledavanju suštine instituta izuzeća veštaka u procesnom pravu bitno je učiniti pojmovno razgraničenje i razlike u odnosu na procesne radnje vezane za momenat i razloge izuzeća. U tom smislu postoje zakonske odredbe koje jasno ukazuju na izuzeće po sili zakona (šire značenje) i na izuzeće po oceni suda (uže značenje). Mnogo više konkretnih pitanja povlači za sobom izuzeće po oceni suda, jer ono uvek može biti uslovljeno činjeničnim stanjem, okolostima slučaja, kao i diskrecionom ocenom sudije koji pazi na razloge izuzeća po službenoj dužnosti. Reč je o tome da neko drugi, različit od zakonodavca, iznosi razloge koji dovode u sumnju nepristrasnost veštaka, onda samim tim taj veštak nije (kao kod isključenja) nesposoban da veštači u konkretnom slučaju (*inhabilis*), već je samo sumnjiv (*suspectus*). To znači da je u pitanju subjektivni kriterijum za izuzeće, odnosno relativni razlog izuzeća, razlog izuzeća u užem smislu, jer do izuzeća dolazi na inicijativu samog veštaka ili na traženje stranke – određenog subjekta, a ne po samom Zakonu. Ocena o tome da li postoji razlog za izuzeće daje se prema objektivnim merilima – prema tome da li bi određeni razlog uopšte mogao da utiče na objektivnost i nepristrasnost veštaka i da li bi takva okolnost izazvala sumnju i kod javnog mnjenja i kod samih parničara. U odnosu na posledice veštačenja od strane veštaka koji je posle toga izuzet, važe pravila po analogiji sa izuzećem sudije, prema kojima ovakav nedostatak predstavlja bitnu povredu odredaba parničnog postupka.

Bez obzira na to što se pojedinosti izuzeća mere u odnosu na slučaj koji je u pitanju, zajedničko svima je to da uvek postoji nedvosmislen zahtev da veštačenje, kao i funkcija veštaka, treba da predstavlja egzaktn empirijski rad, oslobođen subjektivnosti i pristrasnosti. Tome treba težiti, a da li je uvek tako, pokazuje sudska praksa dokaza veštačenja u brojnim parničnim postupcima. Sudski veštaci treba da budu svesni svoje velike odgovornosti koju imaju u obavljanju posla, tim više što praksa sudova pokazuje da se vrlo retko događa da sud donese odluku protivno nalazu i mišljenju veštaka od kojeg je zatražio pomoć u utvrđivanju određenih činjenica.

LITERATURA

1. Videti: engl. *expert witness; surveyers, court experts*; nem. *Sachverstaendige, Gutachter, Gerichtsgutachter*.

2. Prema definiciji, nepristrasnost je prisutnost objektivnosti, a objektivnost podrazumeva da ne postoje sukobi interesa ili su oni rešeni na takav način da ne utiču negativno na aktivnosti tela. Kad se govori o nepristrasnosti, ostali povezani pojmovi su nezavisnost, nepostojanje sukoba interesa, nepostojanje pristrasnosti, nepostojanje predrasuda, neutralnost, poštenje, otvorenost, jednakost, objektivnost i ravnoteža. www.fbih.cest.gov.ba/index.php/aire-centar?download=154...i-nepristrasnost-suda
3. N.OPATIĆ, Vještaci – dokazno sredstvo u građanskom parničnom postupku, Zagreb, 31. kolovoza 2004. godine, str. 4.
4. Postupak u kojem organ koji vodi postupak dolazi do spoznaje odnosno saznanja za činjenice koje su važne za razriješenje konkretnom pravnog odnosa. (lat. *cognitio* = upoznavanje, saznanje). Takvi postupci su, na primer, parnični, upravni krivični i prekršajni postupak; videti: S.STANIŠIĆ, Neka procesna pitanja u vezi sa određivanjem vještačenja i ličnosti vještaka, Časopis *Vještak*, iz oblasti teorije i prakse vještačenja, na području Bosne i Hercegovine, Volume 1 No. 2, March 20145. pp. 198-199.
5. B. POZNIĆ, Građansko procesno pravo, Beograd, 1980, str. 232.
6. B.MATIJEVIĆ, Vještaci, Rijeka, www.pravnadatoteka.hr/pdf/vjestaci.pdf
7. OPATIĆ, *op.cit.*, str.4.
8. Članovi 66-73 ZPP, *Ibid.*
9. Član 67. stav 1 ZPP, *Ibid.*
10. Član 69. st. 2, 3 i 4 ZPP, *Ibid.*
11. 267 ZPP, *op.cit.*
12. Član 20, Zakon o sudskim veštacima, „Sl. glasnik RS“, br. 44/2010.
13. Članovi 19 i 20, *ibid.*; uporediti pravo Hrvatske, u: ČIZMIĆ, O vještačenju u parničnom postupku s posebnim osvrtom na vještačenje na području medicine, Zb. Prav. fak. Rij. (1991) v. 32, br. 1, 473-510 (2011) str. 479: „Za stalnog sudskog veštaka ne može se imenovati lice za koje postoje zapreke za prijam u državnu službu, odnosno osobe protiv kojih se vodi kazneni postupak ili koje su osuđene za kaznena djela za koje je propisana kazna od najmanje dvije godine zatvora prema domaćem ili međunarodnom pravu za kaznena djela protiv života i tijela, čovječnosti, morala, javnog ili privatnog vlasništva, javne uprave i javnog interesa ili zbog pronevjere u javnom sektoru, osim ako je nastupila rehabilitacija prema posebnom zakonu (arg. Zakon o državnim službenicima, čl. 49. st. 1.a) ili osoba kojoj je izrečena sigurnosna mjera dok traju pravne posljedice osude ili joj je izrečena zabrana bavljenja zanimanjem u vrijeme kada traži imenovanje za stalnog sudskog vještaka. Predsjednik odgovarajućeg županijskog, odnosno trgovačkog suda treba razriješiti imenovanog stalnog sudskog vještaka: a/ ako to sam zatraži, b/ ako se utvrdi da nisu postojali, odnosno da su prestali uvjeti na temelju kojih je imenovan, c/ ako je pravomoćnim odlukom nadležnog tijela proglašen nesposobnim za obavljanje djelatnosti ili struke za koju je imenovan, d/ ako mu je pravomoćnom sudskom odlukom oduzeta poslovna sposobnost, e/ ako je stalnom sudskom vještaku izrečena pravomoćna presuda za kazneno djelo koje je zapreka za prijam u državnu službu ili mu je izrečena sigurnosna mjera, dok traju pravne posljedice osude ili mu je izrečena zabrana bavljenja zanimanjem každa traži imenovanje za stalnog sudskog vještaka, f/ ako nesavjesno ili neuredno obavlja povjerene mu poslove vještačenja, g/ ako ne zaključi ugovor o osiguranju od odgovornosti stalnog sudskog vještaka te h/ ako povrijedi

- odredbe o dužnosti čuvanja tajne. Protiv rješenja o razrješenju vještaka dopuštena je žalba Ministarstvu pravosuđa u roku od 15 dana od dostave rješenja, koja se predaje neposredno ili se šalje poštom predsjedniku županijskog odnosno trgovačkog suda, u dva primjerka s dva preslika rješenja (PSSV, čl. 12.)”.
14. Član 42 i član 116 ZKP (Za veštaka se ne može odrediti lice koje je isključeno (član 93.) ili oslobođeno (član 94.) od dužnosti svedočenja, a ako je određeno za veštaka, na njegovom nalazu i mišljenju ne može se zasnivati sudska odluka), Zakon o krivičnom postuku, „Sl. glasnik RS”, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014.
 15. Članovi 128 i 129 st. 3 Zakona o opštem upravnom postupku, „Sl. glasnik RS”, br. 18/2016.
 16. R. SLOVENKO, Sequestration of Lay Witnesses and Experts, *Acad Psychiatry Law*, 32/2004, str. 447–450; Guidelines for Expert Witness Testimony in Medical Malpractice Litigation, Policy statement, American academy of pediatrics, Committee on Medical Liability, Pediatrics, Vol. 109 No. 5 May 2002, str. 977.
 17. Članovi 270–274 Zakona o parničnom postupku, „Sl. glasnik”, br. 72/2011, 49/2013 - odluka US, 74/2013 - odluka US i 55/2014.
 18. B. POZNIĆ, Građansko procesno pravo, Beograd, 1980, str. 71.
 19. Videti više: O. PEJAK PROKEŠ/ B. PROKEŠ, Razlozi za izuzeće veštaka u parničnom postupku, Svet rada, br. 3/2016, str. 184–194; V. PETROVIĆ ŠKERO, Veštačenje u parničama za naknadu nematerijalne štete, u: Sudskomedicinsko veštačenje neimovinske štete u medicini rada, treći seminar, Beograd, 2003, str. 9–14; J. ČIZMIĆ, O vještačenju u parničnom postupku s posebnim osvrtom na vještačenje na području medicine, Zb. Prav. fak. Rij. (1991) v. 32, br. 1, 473–510 (2011); V. BELOVSKI, M. ANGELOVSKA, Expertise as evidence in civil procedure, (JPMNT) Journal of Process Management – New Technologies, International Vol. 3, No. 1, 2015, str. 108, www.jpamnt.com
 20. ZPP, Glava III, članovi 66 – 73 i član 266; videti takođe odredbe ZPP Hrvatske: GNJIDIĆ, Ž. – BILIĆ, R. i dr., *Uvod u medicinsko vještačenje u građanskim parnicama*, Zagreb, 2008., str. 18 (članovi 253 i 254 - uvjeti, način i postupak za izuzeće vještaka u Hrvatskoj).
 21. ZPP, član 259.
 22. V. PETROVIĆ ŠKERO, Veštačenje u parnicama, u: G. ŠĆEPANOVIĆ i dr, *Sudskomedicinsko veštačenje nematerijalne štete*, Beograd, 2015, str. 702; član 265 ZPP, *op.cit.*
 23. OPATIĆ, *op.cit.*, str. 7.
 24. *Ibid*, član 266 ZPP.
 25. B. POZNIĆ, *op.cit.*, str. 72.
 26. PEJAK PROKEŠ/PROKEŠ, *op.cit.*, str. 189.
 27. B. POZNIĆ, *op.cit.*, str. 72.
 28. *Ibid*, str. 73.
 29. Mislili se na radnje koje preduzima do donošenja odluke o izuzeću www.fbih.cest.gov.ba/index.php/aire-centar?download=154...i-nepri-trasnost-suda
 30. J. SELAKOVIĆ-PAPIĆ, Uloga i značaj medicinskih veštaka u sudskim postupcima, LeGeArtis, Ing Pro, januar 2014, <https://www.legeartis.rs/uloga-i-znacaj-medicinskih-vestaka-u-sudskim-postupcima/>

31. PEJAK PROKEŠ/PROKEŠ, *op.cit*, str.193.
32. Član 114 stav 3 ZKP, Tekst odgovora utvrđen je na sednici Krivičnog odeljenja Vrhovnog kasacionog suda 31.3.2014., Bilten Vrhovnog kasacionog suda, broj 1/2015, Intermex, Beograd.
33. Rešenje Vrhovnog suda Srbije Rev. 2316/06 od 18.10.2006.) - Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, br. 4/2006, Intermex, Beograd.
34. Rešenje Apelacionog suda u Novom Sadu posl. br. Kž. 1- 1210/14 od 13.10.2014. godine, kojim je ukinuta presuda Višeg suda u Novom Sadu posl. br. K. 49/13 od 16.06.2014.) - Bilten Višeg suda u Novom Sadu, broj 6/2015, Intermex, Beograd.
35. Član 46, Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, „Sl. glasnik RS“, br. 85/2005.
36. Presuda Okružnog suda u Novom Sadu, Gž. 3841/2007 od 16.10.2008) - Bilten sudske prakse Okružnog suda u Novom Sadu, br. 14/2008, Intermex, Beograd.
37. Viši sudi u Pančevu, Gž.br. 380/11 03.06.2011., sa sajta Višeg suda u Pančevu.
38. Rešenje Privrednog suda u Požarevcu P br.184/2013 od 09.07.2013.) - Iz Biltena Privrednog suda u Požarevcu, broj 1/2016, Intermex, Beograd.
39. Presuda Vrhovnog kasacionog suda Uzp 255/12 od 22.02.2013.
40. Presuda Apelacionog suda u Beogradu Gž1 5163/2013 od 04. septembra 2013. godine – Bilten Apelacionog suda u Beogradu, br. 6/2014, Intermex, Beograd.
41. Odluka o odbijanju Už- 2024/2009 od 09.06.2011. Ustavni sud RS protiv presude Vrhovnog suda Srbije Kzp.258/2009.

ISSUES OF EXPERT WITNESS EXEMPTION IN THE COURT PROCEDURE

SUMMARY

Exemption is a legal institute and a procedural measure that has the purpose of ensuring objectivity in the treatment of process entities, and hence expert witnesses. This is a prerequisite for achieving the principle of legality. The Civil Procedure Act states that an expert can be excluded or exempted for the same reasons as a judge or lay judge. Exemption in a wider sense (exemption by law) is called exclusion. In the case of exemption in the narrower sense, it is most often the question of the subjective exemption criterion, ie the relative reason for the exemption. The exemption takes place at the request of the expert or the request of the party, and not by the law itself. The reasons for the exclusion are not enumerated in the law, but are given in the form of a legal standard. The reasons for the exemption may be different circumstances, which give rise to suspicion of impartiality, and in some legal systems, they expand on the qualifications and personality of expert witness. Each request for an exemption is subject to an assessment and the court decides on it.

Key words: *litigation, evidence, medical expertise, objectivity in work, exemption*